

Teaterhögskolan
Styrelsen

Juridiska avdelningen
Karin Lindfors

BESLUT

2005-01-19
Reg.nr 31-1824-04

Anmälan mot Teaterhögskolan i Stockholm om ändrad studiegång inom skådespelarprogrammet m.m. Anmälan

N N studerade höstterminen 2002 på skådespelarprogrammets femte termin vid Teaterhögskolan i Stockholm (TH). R R, N Ns mor biträdd av P P, N Ns syster, har i en anmälan till Högskoleverket framfört klagomål mot TH med anledning av högskolans beslut hösten 2002 att skilja N N från den övriga studentgruppen och utforma hennes studier individuellt för år 2003. I anmälan har anförts följande.

Vi vill anmärka mot Olle Jansson, rektor för Teaterhögskolan i Stockholm, gällande hans agerande mot en student.

Elevens namn var N N (...). Hon kontaktade själv Högskoleverket i november 2002, men orkade sedan inte gå vidare med ärendet.

Den 22 maj 2003 tog N N sitt liv. Vi som är N Ns mor och syster tycker att hon inte blev rättvist behandlad av sin rektor och vi vill därför försöka få en förklaring till det som hände under utbildningen.

I oktober 2002, mitt under höstens praktik för N N och hennes klass som då gick i årskurs 3, kallade Olle Jansson N N till ett möte. Han berättade att hon skulle få gå en individuellt anpassad utbildning i stället för att fortsätta att gå i klassen, Olle ansåg att N N ej hade tillgodogjort sig utbildningens två första år.

Att N N skulle separeras från den traditionella utbildningen upplevde hon som mycket kränkande och ingen lärare hade tagit upp några sådana problem tidigare.

Olle Jansson skrev även ett brev om situationen till alla de övriga eleverna i årskurs 3, helt utan N Ns vetskap. N N fick senare en kopia av brevet från en av eleverna.

Dessutom uteslöt Olle Jansson N N som enda elev på skolan från att bli tilldelad motläsardagar, utan att ha pratat med N N om det.

N N gjorde sin 6-månaders praktik på Stockholms stadsteater och det var mitt under den perioden som Olle Jansson hörde av sig till henne och meddelade att den resterande studietiden skulle vara individuellt anpassad. N N grubblade dag som natt över detta och fick stora sömnproblem. Hon oroade sig mycket över att inget riktigt schema utformats, att Olle Janssons idé om den individuella utbildningen saknade struktur och inte verkade vara riktigt planerad och genomtänkt. Det blev många möten mellan Olle och N N, all hennes energi gick åt till att känna en enorm oro för hur resten av hennes utbildning skulle bli.

Vi undrar om en rektor kan agera så här på egen hand utan att en nämnd är med och beslutar?

Till anmälan har fogats brevet från Olle Jansson *Till årskurs tre* av den 28 oktober 2002, N Ns eget brev till Högskoleverket den 20 november 2002, brevet från

HÖGSKOLEVERKET BESLUT

2005-01-19
Reg.nr 31-1824-04
Sid 2

ensemblen på Stockholms Stadsteater till Olle Jansson den 25 november 2002 och två brev från N N till Olle Jansson.

I brevet rubricerat *Till årskurs tre* av den 28 oktober 2002 har rektorn anfört bl.a. att N N för att tillgodogöra sig utbildningen bör få en individuellt anpassad utbildning under hela nästa år. Rektorn har vidare skrivit att N N inte har kunnat erövra den kunskap och den säkerhet i arbetet som han tycker att man skall ha gjort efter två år och att han ser det som skolans uppgift att anpassa utbildningen efter N Ns behov. Rektorn har vidare meddelat att han under höstterminen fattar beslut "om hur den åttonde och sista terminen kommer att se ut. Antingen återförenas N N då med klassen i radioteaterblocket och den sista slutproduktionen eller så fortsätter det individuella upplägget utbildningstiden ut." Rektorn har också skrivit att N N och han ännu inte är överens om det "föreslagna upplägget" men att han hoppas att de efter fortsatta diskussioner skall komma till en samsyn kring hans förslag.

I brevet till rektorn den 25 november 2002 har ensemblen på Stadsteatern skrivit att N Ns praktik på teatern fungerat alldeles utomordentligt och uppmanat rektorn att tänka om och låta N N få sin utbildning på TH precis som sina klasskamrater. Ensemblen har också, för att förbättra klimatet i studentgruppen, rått rektorn att ta kontakt med och hjälp av en viss skådespelare, regissör och gestaltterapeut.

Utredning

Högskoleverket har anmodat TH att yttra sig över anmälan och att därvid särskilt redovisa vilket underlag TH hade för att besluta om att N N skulle fortsätta utbildningen enligt en individuell studieplan. TH skulle även redovisa om andra stödåtgärder, och i så fall vilka, erbjudits innan beslutet om den individuellt anpassade utbildningen togs. Slutligen skulle TH redovisa den ordning och de regler eller riktlinjer som högskolan tillämpar för sådana beslut och den beslutsordning som gäller i dessa ärenden. TH uppmanades också att bifoga kopior av utbildnings- och kursplaner för aktuell utbildning.

THs yttrande

TH har genom styrelsens ordförande anfört i huvudsak följande.

Allmänna utgångspunkter

Skådespelarutbildningen är en renodlat konstnärlig utbildning med gamla traditioner som förhållandevis sent inlemmats i högskolesystemet. Utbildningen tar sikte på arbete i ett kollektiv och är processorienterad med begränsat utrymme för i högskolan traditionellt individuellt kunskapsinhämtande. Det betyder att utbildningssituationen dels ställer stora krav på studenternas förmåga att agera med och mot varandra, dels inte i alla delar kan beskrivas i sådana termer som den traditionella högskoleutbildningen använder sig av och som kommer till uttryck i t.ex. högskoleförordningens regler för utbildnings- och kursplaner. Ett annat särdrag är utbildningens volym och den betydelse den har för de administrativa ramarna för utbildningen. Högskolan tar in ca 10 skådespelarestudenter per år och dessa går fyra år på skolan. Eftersom varje utbildningsår i praktiken utgör en "kurs", betyder det att skådespelarutbildningen i princip ger fyra kurser varje år, och att det totala antalet

skådespelarstudenter är ca 40. Hela högskolans utbildningsstruktur motsvarar alltså snarast en liten ämnesinstitution eller ämnessektion på en institution. Samtidigt är utbildningen byggd på tankar om en stark integration mellan olika kunskaps- och färdighetsområden, vilket aktualiserar ett sammanhållande pedagogiskt samordningsansvar i form av något som skulle kunna betecknas som "huvudlärare". Därtill kommer att utbildningens konstnärliga karaktär och den ingående urvalsprocessen gör att den examinationsprocess som är central i vanlig högskoleutbildning här fått en betydligt mera undanskymd plats. I realiteten fungerar den fortlöpande examinationen i de processer som studenterna genomgår som en garant för att frågor om underkännande nästan aldrig behöver uppkomma. Det har lett till att en formaliserad examination aldrig fått en naturlig plats i högskolans arbete. Den formella examinationen sker normalt i samband med godkännande för examen. Dessa omständigheter har medfört att rektor vid sidan av sin rektorsfunktion också fungerat som främste ansvarig lärare och examiner. Rektor medverkar också i det pedagogiska arbetet. Studenterna uppfattar och har alltid uppfattat att beslut i kurs- och studentrelaterade frågor tagits av rektor i dennes egenskap av kursansvarig lärare. Under senare år har högskolan kommit till uppfattningen att det finns ett behov av att dels bredda beslutsbefogenheterna i dessa och andra avseenden, dels tydliggöra beslutsstrukturer och ansvar/befogenheter inom högskolan. I detta syfte – men helt utan koppling till nu aktuellt ärende – har högskolan låtit göra en genomlysning av högskolans besluts-, planerings- och arbetsorganisation. Arbetet har resulterat i en preliminär rapport som inom kort förväntas leda till ett förslag till ny organisationsplan och beslutsordning.

Utbildnings- och kursplaner

Under hösten 2002 gällde en utbildningsplan för skådespelarprogrammet som bifogats yttrandet. Någon specifik kursplan för varje utbildningsmoment finns inte utan framgår av utbildningsplanen. Man kan alltså göra gällande att "utbildningsplan" är en samlingsbeteckning på vad som i högskoleförordningen kallas utbildnings- och kursplaner. Dokumentet svarar i tillämpliga delar mot de krav som högskoleförordningen ställer på en kursplan. Det som saknas beror på särdragen i utbildningen som tidigare nämnts.

Underlag för beslutet om en "individuell studieplan"

Det har aldrig varit fråga om att fatta ett beslut om en "individuell studieplan", utan om olika studieväglingsmässiga justeringar av studentens studiegång. Utbildningsplanen och de där angivna målsättningarna har stått fast, men genomförandet av de olika momenten har ändrats utifrån en bedömning av studentens förmåga att tillgodogöra sig olika inslag i utbildningen. Hänsyn togs också till övriga kursdeltagares möjligheter att framgångsrikt fullfölja sina studier. Rektors bedömning baserades på hela lärolagets iakttagelser av arbetet i klassen, medstudenternas synpunkter på studentens förmåga att samarbeta och agera i de gemensamma arbetsmomenten samt studentens egna reflektioner kring sin studiesituation. Det var i princip fråga om den examination genom fortlöpande bedömning individuellt och kollektivt som utbildningsplanen anger. Denna bedömning innebar i princip att studentens prestation inte kunde godkännas, men

rektors ambition var att i möjligaste mån stötta studenten så att hon skulle kunna genomföra studierna fram till examen; det främsta medlet för att göra detta var att modifiera de moment där hennes kommunikationssvårigheter utgjorde oöverstigliga hinder. Modifieringen av studiegången skedde i samråd med studenten, men det innebär av naturliga skäl inte annat än att examinator i slutändan bestämmer vilka insatser som kan krävas för att ett godkännande skall kunna ske. Konflikten mellan studenten och hennes medstudenter hanterades inledningsvis inom klassen men eskalerade efter hand på ett sådant sätt att klassen krävde att åtgärder skulle vidtas. Att rektor redovisade för klassen på vilket sätt man skulle lösa problemen skall ses mot denna bakgrund. Med hänsyn till utbildningens upplägg och upprinnelsen till problemen var en utebliven information till medstudenterna utesluten. Informationen innefattade endast resultatet av överläggningarna mellan studenten och rektor och studenten visste om att informationen skulle lämnas.

Andra stödåtgärder

De åtgärder som vidtogs hade karaktären av sedvanliga studievägledaråtgärder samt stöd till klassen i syfte att överbygga de kommunikationsproblem som fanns. Den modifierade studiegången måste ses som det stöd som bedömdes som enda väg för studenten att kunna gå igenom utbildningen och få en examen. Syftet var att ge stöd. I förhållande till de grundläggande kraven var modifieringen och anpassningen till studentens svårigheter välvillig och ett alternativ till underkännande och avrådan att fortsätta studierna.

Regler och riktlinjer

TH har inga skriftliga riktlinjer för situationer av detta slag. Rektor som huvudansvarig lärare fattar beslut i samråd med lärarkollegiet. Rektor i sin egenskap av examinator har också det yttersta ansvaret för bedömningar av studenternas studieprestationer. Verksamhetens litenhet har inte ansetts motivera fler beslutsnivåer. Någon formell beslutsordning finns inte men inom kort kommer en sådan att fastställas varvid inte obetydliga förändringar i nuvarande ordning kommer att införas.

Till högskolans yttrande har fogats utbildningsplan för skådespelarprogrammet från januari 1998. Under rubriken *Betygsättning och krav på deltagande i undervisningen* i planen anges bl.a. följande.

Deltagande i all undervisning är obligatoriskt. Utbildningsnämnden kan medge dispens från kravet på deltagande.

Studerande som efter sammanvägningen, av arbetsinsatser och resultat från en termin ej uppfyllt kraven för sammantaget godkännande får ej delta i följande termins utbildning.

Utbildningsnämnden kan i mån av resurser och om det i övrigt är lämpligt med hänsyn till undervisningen medge att ej godkänd utbildning får göras om.

Anmälares kommentarer

R R har med anledning av TH:s yttrande anfört i huvudsak följande.

Om N N inte hade blivit godkänd på vårterminen skulle hon, enligt studieplanen, vägrats fortsätta på höstterminen 2002. N N hade fått läsa vidare och det måste tolkas så att hennes resultat var godtagbara. Hon gick på tredje året och hade inte på

HÖGSKOLEVERKET BESLUT

2005-01-19
Reg.nr 31-1824-04
Sid 5

något sätt tidigare fått reda på att hennes förmåga inte skulle räcka till. Det var halvvägs in på höstterminen hon fick reda på annat. Av TH:s yttrande till Högskoleverket framgår också för första gången att det skulle ha varit kommunikationsproblem inom gruppen och inte hennes kapacitet som gjorde att rektor valde att flytta N N från gruppen. Det hade både rektor och klassen förnekat tidigare. Starka ledargestalter i klassen krävde att N N skulle bort och rektor ställde upp på dessa individer. Hennes eventuella svagheter i inläringen var en bisak i sammanhanget. N N ansåg att det ställdes orimligt och speciellt höga krav på henne jämfört med resten av årskursen. Trots det var hon inte främmande för att ändå fördjupa sina kunskaper samtidigt som hon fortsatte med klassen, vilket hon av skäl som var oacceptabla förnekades. Hon blev chockad av vad som hänt. Hennes praktik på Stadsteatern fungerade som hon bedömde och efter vad familjen erfarit tillfredsställande. Hennes chanser att få arbete i teaterbranschen skulle försämrats om hon inte skulle få fortsätta med klassen. Hennes examen skulle bli sekunda. En möjlig orsak till att N N blev impopulär i klassen kan ha varit att hon under våren 2002 ville öva mer än de andra studenterna på pjäserna de skulle sätta upp. Det kunde av illvilliga uppfattas som att hon inte hängde med när det i stället var ett uttryck för hennes höga ambitionsnivå. Rektor borde ha analyserat omständigheterna bakom samarbetsvårigheterna innan hon avskildes från klassen. Om rektor använt sin auktoritet till att framhålla nödvändigheten av sammanhållning och att till varje pris få det att fungera även om viljorna går isär hade det med stor sannolikhet fungerat. I stället ansåg N N att hon blev mobbad av den övriga klassen med stöd av rektor. Om en student inte passar in i sin utbildningsgemenskap, innebär det inte automatiskt att hon eller han inte har tillägnat sig nödvändiga kunskaper eller har för dålig kapacitet. Rektors påstående att han stött sitt beslut på hela lärolagets bedömning måste ifrågasättas. Vidare var förhandlingarna mellan N N och rektor inte slutförda när rektorn skickade sitt brev till de andra studenterna. Rektor borde därför inte ha skrivit något om N N i detta brev. Men genom att han gjorde det blev vidare överläggningar ointetgjorda. Av bifogad korrespondens mellan N N och rektorn framgår att det inte var aktuellt med ett underkännande. Förslaget gick i stället ut på att hon eventuellt bara skulle vara med på delar av filmblocket men få sina 160 poäng ändå. Detta förslag upprörde N N mycket eftersom hon skulle få examen utan att fullgöra utbildningens alla delar. Det bevisar ju att det viktigaste för rektorn var att få bort N N från gruppen. Hur hennes individuella utbildning skulle se ut var det inte så noga med! Överenskommelsen med klassen borde ha inkluderat att mobbningen av N N skulle upphöra. Hon upplevde att rektor ville att hon skulle sluta på skolan. Dessutom kom N N att få undervisning på en mycket lägre nivå som t.ex. på Stockholms Elementära Teaterskola där hon fick börja i januari 2003. Hon var berättigad till mer avancerad utbildning.

TH har beretts tillfälle att yttra sig över anmälarens kommentarer men valt att inte göra det och hänvisat till sitt tidigare yttrande.

Tillämpliga regler

I 31 § verksförordningen (1995:1322) under rubriken *Myndighetens beslut* anges att för varje beslut skall det finnas en handling som visar dagen för beslutet, beslutets innehåll, vem som har fattat beslutet, vem som har varit föredragande och vem som har varit med om den slutliga handläggningen utan att delta i avgörandet.

I 2 kap. 3 § högskoleförordningen (1993:100), HF, anges att andra frågor än de som avses i 2 § samma förordning (styrelsebeslut) skall avgöras av rektor om inte annat är föreskrivet i lag eller förordning eller styrelsen för högskolan har beslutat något annat.

Enligt 6 kap. 1 § HF skall all grundläggande högskoleutbildning bedrivas i form av kurser. Kurser får sammanföras till utbildningsprogram. För kurs skall det finnas en kursplan och för utbildningsprogram en utbildningsplan (6 kap. 6 och 8 §§ HF). I utbildningsplanen skall de kurser som utbildningen omfattar, den huvudsakliga uppläggningsplanen av utbildningen och de krav på särskilda förkunskaper och andra villkor som gäller för att bli antagen till utbildningen anges (6 kap. 9 § HF). I kursplanen skall bl.a. anges de krav på särskilda förkunskaper och andra villkor som gäller för att bli antagen till kursen, formerna för att bedöma studenternas prestationer, de betygsgrader som skall användas, om kursen är uppdelad i delar samt de övriga föreskrifter som behövs (6 kap. 7 § HF).

I 6 kap. 10 och 11 §§ HF finns regler om betyg. Om inte annat föreskrivs i kursplanen skall betyg sättas på en genomgången kurs. Betyget skall bestämmas av en av högskolan särskilt utsedd lärare (examinator).

I 3 kap. 6 § högskolelagen (1992:1434) och förordningen (1987:915) om avskiljande av studenter från högskoleutbildning finns regler om avskiljande.

I 10 kap. HF finns regler om disciplinära åtgärder.

Högskoleverkets bedömning

Högskoleverket vill inledningsvis klargöra att verket saknar befogenheter att överpröva ett beslut som ett lärosäte fattat. Högskoleverkets uppgift är i stort sett att bedöma om högskolan vid sin handläggning av ett ärende följt gällande bestämmelser, beaktat kravet på rättssäkerhet och i övrigt förfarit på ett lämpligt sätt.

Beträffande rektors befogenheter framgår det av högskoleförordningen att rektor har beslutanderätt i alla frågor som inte styrelsen skall besluta om och om inte annat är föreskrivet i lag eller förordning. I princip hade därför rektor rätt att fatta beslut om N Ns fortsatta studiegång.

Beträffande rättsligt stöd och formerna för beslutet kan dock sägas följande.

Av utredningen i ärendet framgår att rektor Olle Jansson under höstterminen 2002 tog initiativ till en diskussion om N Ns fortsatta studier. Rektorn föreslog att N N under vårterminen 2003 skulle skiljas från den övriga studentgruppen och den normala studiegången och i stället följa en särskild studiegång. Under höstterminen 2003 skulle rektor fatta beslut om hur den åttonde och sista terminen skulle se ut.

HÖGSKOLEVERKET BESLUT

2005-01-19
Reg.nr 31-1824-04
Sid 7

Antingen skulle N N återförenas med klassen och delta i slutproduktionen eller så skulle hon fortsätta det individuella upplägget utbildningstiden ut. Rektor motiverade sitt förslag med att studiesituationen under de två första åren inte hade varit bra för N N och att hon inte kunnat erövra den kunskap och den säkerhet i arbetet som han tycker att man skall ha gjort efter två år. Förslaget framgår av brevet den 28 oktober 2002 till årskurs tre som är undertecknat av rektorn. I brevet angavs också att N N och rektorn ännu inte var överens om det av rektorn föreslagna upplägget. Av utredningen framgår att N N inte fick någon kopia av brevet samtidigt med sina kurskamrater utan att hon fick del av brevet först en månad senare. Någon överenskommelse uppnåddes aldrig utan N N motsatte sig förslaget. Hon ansåg att rektorns förslag innebar en mycket sämre utbildning för henne. Vidare ansåg hon att förslaget var ett uttryck för mobbing från studentgruppens och rektorns sida.

Händelseutvecklingen visar att rektorns förslag var ett beslut som N N blev tvungen att rätta sig efter. Detta har också bekräftats av högskolan i yttrandet till Högskoleverket. I yttrandet har högskolan motiverat rektorns beslut med N Ns problem med studierna och konflikter med den övriga studentgruppen. Det är dock oklart när rektorns förslag har blivit högskolans beslut. Beslutet synes således ha fattats av rektor utan att de formella krav som kan ställas på ett myndighetsbeslut har uppfyllts.

Av högskoleförfattningarna framgår att en person som antagits till en viss högskoleutbildning har rätt att delta i utbildningen utan några andra begränsningar än de som framgår av vissa särskilda regler. Sådana regler är bestämmelser om avskiljande och disciplinära åtgärder samt bestämmelser om betygssättning (examination) och vissa bestämmelser som anges i kurs- och utbildningsplaner.

TH har inte gjort gällande att frågan avsett avskiljande eller disciplinära åtgärder.

Av TH:s studieplan framgår att en student som är underkänd på en termin inte kan fortsätta på nästa termin. Högskolan har anfört att i N Ns fall har det varit fråga om den examination genom fortlöpande bedömning individuellt och kollektivt som utbildningsplanen anger och att denna bedömning i princip innebar att N Ns prestation inte kunnat godkännas. N N har dock inte hindrats från att påbörja termin fem. Det har inte heller framkommit att hon tidigare har informerats om att hennes prestationer inte varit tillfredsställande. Högskoleverket delar anmälarnas uppfattning att detta måste tolkas som att hon blivit godkänd på de tidigare terminerna. Det har inte heller framgått i ärendet att hon har underkänts på praktiken. Det har tvärtom framgått att hon har fått mycket goda vitsord under sin praktik på Stockholms Stadsteater.

Högskolan har gjort gällande att ändringen av N Ns studiegång skall ses som en stödåtgärd och ett alternativ till underkännande eller avrådan. I högskoleförordningen saknas regler om sådana åtgärder. I högskolans utbildningsplan finns bara regler som innebär att i vissa fall "ej godkänd utbildning får göras om". Eftersom det inte finns några centrala eller lokala regler om stödåtgärder eller avrådan, förutsätter sådana

HÖGSKOLEVERKET
BESLUT

2005-01-19
Reg.nr 31-1824-04
Sid 8

stödåtgärder studentens godkännande. N N har inte gett ett sådant godkännande. Högskolans beslut att ändra hennes studiegång kan därför inte ses som en stödåtgärd.

TH har anfört att den modifierade studiegången bör ses som välvillig i förhållande till de grundläggande kraven. Högskoleverket anser dock att en åtgärd som innebär att en student berövas sin rätt att följa en normal studiegång och ställs utanför en studentgrupp måste uppfattas som ingripande, särskilt i en verksamhet som enligt högskolans yttrande tar sikte på arbete i ett kollektiv. Högskoleförordningens bestämmelser om kurs- och utbildningsplaner samt examination utgör en rättslig grund för att studenter skall kunna behandlas lika och på ett förutsägbart sätt. Genom att högskolan mot N Ns vilja vidtagit åtgärder som saknar formellt stöd, har hon berövats denna rättssäkerhet.

Det kan således konstateras att skådespelarstudenten N N mot sin vilja skiljts från den övriga studentgruppen och den normala studiegången och fått annan undervisning samt att detta förfarande saknar stöd i någon författning eller högskolans egna regler. Själva beslutet om den modifierade studiegången fattades dessutom under oklara former vilket bidragit till ytterligare rättsosäkerhet i ärendet. För dessa brister anser Högskoleverket att TH måste kritiseras.

I ärendet har också framkommit vissa andra brister beträffande högskolans förvaltningsrättsliga standard. Högskolan har meddelat att den har vidtagit åtgärder för att avhjälpa dessa brister. Högskoleverket nöjer sig tills vidare med detta och avslutar ärendet.

Beslut i detta ärende har fattats av chefsjuristen Annica Lindblom i närvaro av verksjuristen Teresa Edelman efter föredragning av verksjuristen Karin Lindfors.

Annica Lindblom

Karin Lindfors

Kopia till

R R